

בלבד. וכן נחלקו כשנתן לו כלי חתיכת כסף כמשכון, ואבד הכלי, שמא באופן זה לא הפסיד את חובו אלא כפי שווי הכלי או בהתאם ליחס שבינו ובין חתיכת הכסף, או אף בזה דינו כשני הפצים שוים (ערש"י ותוס' וש"ר כמה אופנים).

לדעת ר"ח ורבנו תם, שמואל אמר רק כשפרש לו שבאיבוד המשכון יפסיד את חובו לגמרי [וקמ"ל דלא הוי אסמכתא], או כשאמר לו משכון זה אע"פ שהוא פחות מדמי החוב – קבלתיו כנגד החוב, אבל במשכון סתם – ודאי לא איבד מעותיו. ולגרסת רש"י (וכן הגרסה לפנינו), שמואל דיבר בסתמא. ונחלקו הראשונים והפוסקים אם הלכה כשמואל אם לאו (ע' בפירוט בב"מ פא-פב).

דף מד

פא. א. שומר אבידה – האם דינו כשומר-חנם או כשומר-שכר?
ב. המלוה את חברו על המשכון, והמשכון שוה פחות מדמי ההלוואה – האם שביעית משמטתו?

א. שומר אבידה, רבה אמר כשומר חנם ורב יוסף אמר כשומר שכר.
 ר"ח פסק כרב יוסף והתוס' פסקו כרבה.

ב. המלוה את חברו על המשכון, ואין המשכון שוה כנגד החוב, לדברי רשב"ג אין שביעית משמטתו ולדברי רבי יהודה הנשיא – משמטת. ורצו לפרש מחלוקתם כלפי סכום ההלוואה העודף על דמי המשכון [ונחלקו בדשמואל, האם המשכון מהוה כעין תשלום על החוב כולו]. ובמסקנא דחו שאפשר לפרש מחלוקתם על הסכום שכנגד המשכון.

הלכה כרשב"ג שאינו משמט. ונחלקו הראשונים האם רק כנגד דמי המשכון אינו משמט (רמב"ם שמיטה ויובל ט, יד) או אף על היתר מדמיו (רא"ש ורישב"א. וע' חו"מ סו, יב).
 כשהמשכון שוה כמו החוב – לדברי הכל אינו משמט (שאין אני קורא בו לא יגש).

דפים מד – מה

פב. אלו הן הנשבעים מתקנת חכמים, המנויין במשנתנו?

השכיר; הנגזל; הנחבל – נשבעים ונוטלים מתקנת חכמים. ולדעת רבי יהודה אין נשבע עד שתהא שם הודאה במקצת מצד הנתבע;
 שכנגדו חשוד על השבועה;

חנוני על פנקסו] – כאשר החנוני אומר ששילם לשליחו של בעל הבית על פיו, כגון לבנו או לפועלו, והללו אומרים לא נטלנו – החנוני נשבע ונוטל מבעל הבית, והפועל נשבע לבעה"ב בפני החנוני שלא נטל (רבא להלן מו: בפרוש דברי רבי). ולבן ננס, לפי גרסא אחת, נוטל החנוני שלא בשבועה. וכשיש ויכוח בין החנוני לאדם אחד על קבלת הסחורה או התשלום – התובע נשבע ונוטל. ולר' יהודה – אין דרך הסוחר לתת סחורתו טרם קיבל מעותיו];

הפוגמת כתובתה (= שנפרעה כבר מקצתה); עד אחד מעידה שהיא פרועה; מנכסים משועבדים; מנכסי יתומים; הנפרעת שלא בפניו; יתומים הבאים לגבות, נשבעין שלא פקדנו אבא וכו' – כל אלו נשבעים ונוטלים.

כל הנשבע ונוטל, אפילו לא יטעון אלא פרוטה אחת – לא יטלנה אלא בשבועה כעין של תורה (רמב"ם שכירות יא, ט).
 אופן נוסף של נשבע ונוטל – להלן מו.

השותפין; האריסין; האפוטרופיין; האשה הנושאת ונותנת בתוך הבית; וכן הבית (שמכניס ומוציא לו פועלים, או מכניס ומוציא לו פירות, שכיון שטורה עברו הרי הוא מורה התר לעצמו והצריכוהו שבועה. להלן מה: – הרי אלו נשבעים אף ללא טענה מהצד שכנגד אלא כשאומר לו 'רצוני שתשבע לי, שמא נטלת משלי' (עפ"י גמרא מה:). והוא שיש כפירת טענת שתי כסף ביניהם (מה:). פסק רבנו תם שאין בכלל זה הלווה מעות להעסק בהן למחצית שכר – אין להשביעו, שהואיל ולוקח שכר עמלו אינו מורה התר לעצמו (תוס' מה:). ואם כבר חלקו השותפים וכד' – אין יכול להשביעו בטענת שמא.

דפים מה – מו

פג. מה הדין בטענות ומענות דלהלן שבין השכיר / האומן לבעל-הבית?

- א. 'תן לי שכרי שיש לי בידך', והלה משיב: 'נתתי את כולו' / 'את מקצתו'.
- ב. 'קצצת לי שני דינרים בשכרי' – 'לא קצצתי אלא אחד'.

א. כאמור, תקנו חכמים שהשכיר נשבע ונטל. אימתי, כשהשכיר טוען לא נתת לי שכרי ובעל הבית משיבו נתתי, שהואיל ובעה"ב טרוד בפועליו ואינו זוכר כיאות, השכיר נוטל בשבועה – שלא ילך השכיר בפחי נפש (רי"ף ושר"ר).

במה דברים אמורים – בתובע שכרו בזמנו, אבל כעבור הזמן (המבואר בב"מ ק) – אין השכיר נאמן בשבועה. א. כשתובע בזמנו, אף אם טוען בעל הבית שהקדים לו שכרו קודם העבודה – נשבע השכיר ונטל, שאף בזה אומרים שאינו זכור מחמת טרדת הפועלים (רשב"א עפ"י הירושלמי). ב. לכל הנשבעים אין מקילים חוץ מן השכיר שאין מגלגלים עליו כלל אלא מקילים לו ופותחים לו תחילה ואומרים לו אל תצער עצמך – השבע וטול (עפ"י רמב"ם שכירות יא, ט – בפירוש הגמרא להלן מט.).

ואמרו רב ושמואל ורבי יוחנן שאם אין עדים על השכירות, מתוך שיכול בעה"ב לומר לא שכרתיך מעולם, יכול לומר שכרתיך ונתתי לך שכרך. (רבא ורב ששת הקשו על דין זה, ודחו בגמרא קושייתם). הלכך נשבע 'היסת' ונפטר, בין שתבעו בזמנו בין לאחר זמנו. וכן כשיש עדים ותבעו לאחר זמנו – נשבע היסת (ר"י בן מגאש, רמב"ם שכירות יא, ז ועוד).

כאמור לעיל, רבי יהודה סובר שלא תקנו שבועה זו אלא כשבעה"ב מודה בתשלומים, אבל אם כופר בכל – אין השכיר נשבע ונטל.

התוס' ור"י בן מגאש ועוד ראשונים נקטו שרבי יהודה מחייב רק במקום שהיתה שייכת שבועה דאורייתא, שעדיין לא פרע המקצת שמודה וגם אינו אומר 'הילך'. ואולם הריטב"א נקט שכוונת רבי יהודה כעין מודה במקצת, כגון שפרע לו בעל הבית האחת שהודה לו.

ב. כאשר הויכוח בין השכיר לבעה"ב על סך הקציצה, שנו בברייתא וכן אמר שמואל: אין השכיר נוטל בשבועה [שטרדת בעה"ב אינה משכחתו הקציצה]. ואם אין לשכיר ראייה – בעל הבית נשבע ונפטר. ורבי יהודה (בברייתא) סובר שהשכיר נשבע ונטל גם בזה. ודוקא בזמנו, אבל כשעבר הזמן – המוציא מחברו עליו הראיה.